

Pero SAVIN

Pravni život u starom Dubrovniku se postepeno razvijao u toku vijekova, organski, bez jačih potresa, potpuno na historijskoj osnovi. **Statut od 1272. god.** bio je osnovni zakonik koji je sačuvao svoju snagu do **samog pada Republike 1808. godine.**

Bez sumnje, i prije izlaska Statuta bilo je u starom Dubrovniku pisanih zakona i zakonskih odredaba, iako je uglavnom važilo običajno pravo.

Knjiga svih reformacija grada Dubrovnika — **Liber omnium reformationum Civitatis Ragusii** — potvrđena i uzakonjena za vrijeme uprave kneza Nikole Falere 10. V 1335. U nju su unošene iz mnogobrojnih protokola Velikog i Malog Vijeća sve odredbe koje imaju obilježje zakona. Liber omnium reformationum Civitatis Ragusii pored ostalih odredaba sadrži pojedine odredbe odnosno zakone koji tangiraju za ono vrijeme našu veterinarsku službu.

U svim srednjevjekovnim gradovima opće higijenske prilike su bile bijedne. Vijesti pričaju o nečistoći gradskih ulica, o velikom blatu koje je ponekad ugrožavalo bezbijedno kretanje gradom, o pomanjkanju kanalizacije, smradu kućnih nužnika, bacanju smeća i druge nečisti na gradske ulice i sličnom. Isto tako o držanju svinja unutar samog grada, sušenju koža unutar grada, psima skitalicama, klanju stoke po kućama itd. U tome pogledu, naravno, ni Dubrovnik nije bio bolji, ali su dubrovačke vlasti vrlo rano povele borbu protiv vinovnika takvih nehigijenskih prilika, te uložile mnogo truda da u svome gradu zavedu bolje i snošljivije stanje.

Tako, imamo vijesti iz godine 1388. kada je vlada oktobra mjeseca postavila organe za čuvanje čistoće (officiales super inmundiciis, knjiga reformacija — 28-28, 5).

Pošto je izvedena kanalizacija, popločavanje ulica, dovedena voda sa obližnjeg izvora (gradnja vodovoda) 1438. g., pristupilo se drugim naredbama i uredbama što se tiče držanja stoke, prodaje mesa i prodaje ribe.

Javne higijenske prilike u starom Dubrovniku mogu se nazrijeti još i po podacima nađenim u arhivskoj građi. Te se vijesti odnose, u prvom redu, na gojenje svinja među gradskim zidinama. Kako stari Dubrovčani nisu bili naročito osjetljivi prema toj domaćoj životinji i smradu koji se odatle širio, oni su svinje gojili u neposrednoj blizini svojih stanova u uskim ulicama, puštali ih da se slobodno kreću po gradu. Kada je to postalo nesnosno, a možda i odviše često, donijeta je odluka i za-

brana 28. VI 1336. kojom se više nije dozvoljavalo puštanje svinja po ulicama. Ali, pošto su Dubrovčani bili počeli da krše tu zabranu, Vlada ju je ponovila u novembru 1398. i ovlastila svakoga da može prisvojiti i zaklati sve svinje koje vršljaju po gradskim ulicama ili odvesti na klanje. Isto je objavljeno i 1430. i 1463. godine.

Godine 1482. 11. I naređeno je vlasnicima svinja koji su ih držali na Pločama da ih ne smiju puštati da se kreću izvan njihovih terena, po čemu zaključujemo da je, možda, uglavnom bilo prestalo gojenje svinja u gradu (Monumenta Ragusii-314-Reformationes 31-37-Div. Canc. 46-210-Id. 71-62-Consilium majus 85-128).

Dubrovačkoj Vladi zadavali su brigu i psi koji su se skitali po ulicama, u velikom broju. Da bi i u tome pogledu zavela red, Vlada je donijela 30. X 1409. odredbu da se od tog dana svi psi moraju vezati ili uputiti izvan grada, a koji se nađu nevezani moraju se odmah ubiti. Godine 1638. 27. VI doneseni su strogi propisi protiv pasa koji su ponovljeni 27. V 1639. s tim da se neće oprostiti kazna ako se psi vide po gradu bez lanca oko vrata, inače će njihovi vlasnici plaćati globu svaki put. Godine 1661. Senat je naredio definitivno da se psi po ulicama vode na lancu.

Sušenjem koža širio se vrlo neugodan i jak smrad, pa je u Statutu 1272. godine naređeno obučarima da se ne smiju štaviti kože po gradu ni oko grada. Za ove svrhe je bio dosta upotrebljavan najsjeverniji dio grada koji se od **pellile** (mjesto za sušenje koža) i danas naziva — **Peline**. Kože su sušili i izvan zidina, sa istočne strane. Godine 1322. naredilo je Malo vijeće da se ne smiju više štaviti kože na kuli naspram Crkve Dominikanaca (kula je kasnije za vrijeme Austrijanaca srušena).

Vlada se brinula i o prodaji ribe, kao i o klanju stoke i o prodaji mesa. Tako je naređeno 10. III 1306. da se svježe ribe donesene na ribarnicu mogu prodavati cijeli dan do navečer. Ako nešto pretekne poslije tog vremena, nije se smjelo prodavati, a tko bi prestupio, izgubio bi i onu ribu koju je dotle bio prodao.

Prema istoj naredbi svinje se nisu smjele klati izvan grada i ondje zaklati, već ih je trebalo dovesti na klaonicu i tu zaklati. Neposlušnik je gubio meso i oglobljen jednim perperom. Mesarima je naređeno da stoku kolju na Ponti (današnja Ribarnica, u Gradskoj luci) i da je zatim odrtu prenesu u mesnicu koja se nalazila u blizini, i to čistu i bez utrobe, a nutarnje neupotrebljive organe ne smiju bacati po zemlji ispred mesnice, već u more. Prestupnik se kažnjavao globom od 6 dinara, a onaj koji bi ga prijavio dobijao je polovinu kao nagradu.

Nadalje, zabranjeno je bilo stoku klati kod kuće, već samo na klaonici, te su prekršitelji bili globljeni i vlasnik mesar i onaj u čijoj se kući zaklalo, a onaj koji bi ga prijavio dobijao bi polovinu globe (Liber omnium reformationum civitatis Ragusii-Pagina III-27). Iz kasnijih godina imamo vijest o unutrašnjem uređenju klaonice, kada je Malo vijeće 11. X 1583. naredilo da se ona tako uredi kako je naređeno, a što se po cijelom svijetu pazi (Consilium minus 22-101). Ovdje se postavlja pitanje tko je pregledavao zaklano meso, jer sigurno su i onda vladale neke stocne zaraze, parazitarne bolesti itd. Nigdje se nije moglo naći u arhivi o tome. Ali, vjerojatno da su taj pregled vršili medicusi kao i veterinari-empirici. (vidi moj članak: Praxis veterinaria 1-2/73).

Sve ove mjere pokazuju želju i nastojanje Dubrovačke Republike da u svome gradu održi red i čistoću, imajući pred sobom cilj da čuva zdravlje svojih stanovnika. U vezi s tim postupali su vrlo rigorozno i u smislu toga izdavali stroge naredbe i uredbе, što je za ono doba vrlo zanimljivo.

Kanalizacija i popločavanje Dubrovnika su najviše uticali u tome pravcu, pa su baš zbog toga Dubrovčani i ulagali onoliko truda i sredstava. To je onda i izvedeno u jednom periodu jakog ekonomskog napretka Dubrovačke Republike, uporedo s gradnjom vodovoda (koji i danas postoji) i u momentu kada su Dubrovčani počeli da podižu i uređuju lijepše i udobnije stanove.

Novo, najprednije i kulturnije doba u svijetu uticalo je, naravno, i na Dubrovčane koji su baš onda došli do potrebitih materijalnih sredstava da to sve izvedu. A glavni rezultati njihova rada postoje još i danas, te igraju istu ulogu u zdravstvenom pogledu Dubrovnika koju su im stari Dubrovčani bili namjenili prije punih pet stotina godina.

Izvori

1. Arhivski spisi — citirani u tekstu; — 2. Liber omnium reformationum civitatis Ragusii — citirani u tekstu.

THE VETERINARY AND SANITARY MEASURES IN OLD DUBROVNIK (RAGUSA)

Pero SAVIN

In the medieval towns general hygienic conditions were miserable (dirtiness, mud, lack of sewage system, stink, dropping of waste in the streets, etc.). In that respect City of Dubrovnik did not differ from other cities. Yet, the authorities started to fight early in order to secure better hygienic and sanitary conditions within the City.

The legal life in Old Dubrovnik had developed gradually during the centuries, from 1272, when the Statute was promulgated. That document was a fundamental law of the state and was in force until the end of the Republic in 1808.

The Book of Orders of the City (Liber omnium reformationum Civitatis Ragusii) was introduced and legalized during the rule of Count Falere, in 1345. The book contained all decisions of the Great and Small Councils which had the character and value of the law.

Besides various orders and provisions, the book contained numerous decisions and regulations concerning the veterinary and sanitary organization. They dealt with the slaughtering of cattle, the sale of meat and fish, keeping of pigs in the City, extermination of dogs, goats, etc.

The measures adopted by the legislators show that they intended to establish and preserve order and hygiene in the City in order to protect the population from various diseases. The authorities acted rigorously in having these provisions carried out.